

рідкісні і приурочені, перш за все, до прибережних зон річкових долин [3, с.15].

Майже весь басейн Інгульця розташований в чорноземній степовій зоні. У північній частині басейну в межах розповсюдження великих лісових масивів зустрічаються потужні, інколи деградовані, чорноземи з більшою чи меншою ступеню опідзолення.

На іншій території північної і в середній частині басейна розповсюджені звичайні чорноземи, які розташовані на лесовій основі. У південній частині басейну розвинулися менш гумусні чорноземи, що інколи переходять у каштанові ґрунти.

Долина річки Інгулець досить вузька біля витоків, розширюється в середній та нижній течіях, особливо нижче м. Кривий Ріг, а з приближенням до гирла – знову звужується.

Отже, в ході аналізу вищевказаного фактичного матеріалу, ми дійшли до висновків, що геологічна будова долини річки Інгулець сформувалася в післяльодовиковий період останнього Дніпровського зледеніння, основними структурними компонентами якої є піщані суглинки, темно-сіра сланцювата глина, Риський флювіогляціал - жовтий кварцовий пісок, що переходить у галечник, частково зцементований бурим залізняком у конгломерат. Міоцен представлений чорною бітумінозною буро-вугільною глиною з піритом.

Література:

1. Гидрологическая характеристика низовьев рек Днепра и Ингульца. Прогноз режима Каховского водохранилища. – К., 1954. – С. 48-54.
2. Заморій П. К. Четвертинні відклади Української РСР. – К., 1961. – 550 с.
3. Каганера М.С. Ресурсы поверхностных вод СССР: В 9 Т. – М., 1971. - Т. 6. Украина и Молдавия. – 620 с.
4. Тектоника северного Причерноморья. – К.: Наукова думка, 1988. – 117 с.

Полосухіна О.О.

ЗАСТОСУВАННЯ КАРТ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

Карта – джерело знань при вивченні географії. За допомогою карти учнів можна навчити виконувати безліч творчих завдань: порівнювати, аналізувати, критично мислити, швидко пристосовуватись до зміни умов завдання.

Виховувати активну творчу особистість в умовах незалежної держави – основне завдання кожного вчителя, а робота з картою є однією з сторін цього виховання, яку може виконати вчитель географії.

Для того щоб зацікавити учня, зробити його учасником творчого процесу – співпраці з вчителем, педагог повинен досконало володіти методикою роботи з картою і прийомам роботи з картою потрібно навчати кожне покоління, професійна орієнтація школяра і знайомство з новими професіями теж йде через роботу з картами.

Вивчення фізичної географії не можливе без використання географічних карт. Вивчення географії України здійснюється у 8 – 9 класі і спрямоване на формування цілісної науково – географічної картини своєї держави. У восьмому класі вивчається курс « Фізична

географія України». Особливості природи доцільно розглядати як умови життя та господарської діяльності людей. На початку вивчення курсу пропонується ознайомлення з адміністративно – територіальним поділом України, тому що при вивченні всіх фізико – географічних об'єктів доводиться постійно звертатись до адміністративних одиниць, знаходячи ці об'єкти на карті.

Курс восьмого класу є завершальним для шкільної природничо – географічної освіти, тому значна увага під час його викладання приділяється, вивченню нових понять і закономірностей, поглибленню і узагальненню теоретичних знань з фізичної географії.

Починаючи з самих перших тем уроків, що дають відповіді на питання географічного положення України її кордонів відносно інших країн. Вивчення цього матеріалу не можливе без використання карти.

Велике значення надається карті при вивченні нового матеріалу, що сприяє більш швидкому і кращому засвоєнню нового матеріалу. Від традиційних уроків такого типу урок з використанням великого об'єму інформації, який потребує зі сторони вчителя глибокого відкриття необхідно проводити в тісній співпраці з картою тематичною та при цьому необхідно дотримуватись певної логічної послідовності. Існує безліч рекомендацій до проведення уроку з прямим використанням географічної карти в методичному посібнику для вчителя, користуючись цим матеріалом вчитель може все краще і краще вдосконалювати проведення своїх уроків з ще більшим використанням географічної карти.

Як би не проходив урок географії, він повинен бути проведений з використанням географічної карти. Вивчення економічної й соціальної географії України в школі відведено на 9 клас. Шкільна географія 9 класу розглядає населення країни, господарство, і все це в сукупності створює базу для формування в школярів наукових діалектичних поглядів на природні та суспільні явища, формуючи завдяки роботі з картою, уміння орієнтуватись в просторі та мати більш глибоке уявлення про місцезнаходження певних об'єктів. До головних понять, що розкривають світоглядні ідеї економічної географії, належать: географічне положення, природний комплекс, ресурси, як база для розвитку промисловості, склад населення, трудові ресурс, взаємодія природи й людини.

Географія у школі та методика її навчання мають зв'язки з усіма географічними науками, які складають зміст шкільного предмета. Насамперед з курсами фізичної, економічної та соціальної географії, а також із регіональною географією, геологією, кліматологією, гідрологією, географією ґрунтів, зоогеографією, загальним землезнавством, картографією з основами топографії. Практикують тісні зв'язки географії з екологією, біологією, історією, фізикою, хімією, математикою, астрономією та іншими науками. Тому розглядаючи тему, що відкриває відповіді на питання про трудові ресурси і зайнятість населення. Вчитель географії повинен пам'ятати, що його педагогічна діяльність безпосередньо пов'язана з динамічним, емоційно безпосереднім учнівським колективом, надзвичайно чутливим до всього прекрасного, справедливого, цікавого та розумного. Отже, праця вчителя має відзначатися винахідливістю, доброзичливим ставленням до дітей і водночас вимогливістю, гуманністю та справедливістю, певною

артистичністю, глибоким знанням свого предмета і методикою його навчання.

Вдосконалювати вміння аналізувати і зіставляти карти, читати і складати графіки, діаграми, картограми, картосхеми; сформувати та закріпити вміння складати комплексні, фізико-географічні, економіко-географічні характеристики окремих об'єктів, територій, країн за інформацією, закладеною в картографічних матеріалах, зокрема об'єктів, яких учні попередньо не вивчали; знати та вільно знаходити різні географічні об'єкти, що вивчаються у всіх курсах шкільної географії.

Без географічних назв не можна визначити розташування будь-якого об'єкта. Активізуючи пізнавальну діяльність учнів, пропонуємо дев'ятикласникам такі завдання, наприклад, знайдіть на карті географічні об'єкти, названі іменами та прізвищами людей; покажіть на карті географічні назви, в яких відображено сучасну або минулу спеціалізацію господарства країни. Наведіть приклади українських назв, що трапляються в інших країнах; назвіть і покажіть на карті географічні назви своєї місцевості, в яких відображено природні умови, ресурси, спеціалізацію господарства.

Закріплення знань з номенклатури географічних об'єктів слід здійснювати різними педагогічними прийомами в процесі вивчення всіх курсів шкільної географії на різних етапах уроку. Це й опитування учнів біля карти, й нанесення географічних об'єктів на контурну карту. «Географічний бій» біля карти, і географічні або цифрові диктанти, встановлення співвідношень, рольові ігри, дидактичні ігри, географічні рекордсмени тощо, покращить знання географічної номенклатури. Сучасний урок географії не може ґрунтуватися лише на розгляді географічних понять. Сьогодні важливо, щоб у школярів було сформоване цілісне сприйняття світу під час вивчення шкільних предметів. На жаль, більшість учнів не помічає цих взаємозв'язків, не вміє використовувати знання одного предмета під час вивчення інших. Наприклад, зв'язок географії і літератури, географії і мови тощо, географії з математикою й фізикою.

Важливим засобом підвищення ефективності уроків з географії є використання літературних і мовних джерел. Це дозволяє вчителю наводити уривки з художніх творів, де змальовано картини природи та господарювання людини, її побут, звичаї і традиції. У кабінеті географії є бібліотека, або це може бути бібліотека школи, де й відбувається пошукова робота до проведення уроку, до якої залучаються старшокласники. Адаже добір художніх описів, віршів, афоризмів, прислів'їв та приказок, географічних загадок розширює світогляд учнів, привчає їх розуміти зміст прочитаного, використовувати знання, набуті на уроках мови і літератури, у нестандартних ситуаціях. Свої розповіді на уроках обов'язково доповнюють літературними творами, поєднують з читанням віршів, які допомагають краще запам'ятати і зрозуміти матеріал, що вивчається. Потрібно зазначити: які б не застосовували засоби, форми, технології навчання, головним залишається усний виклад учителем матеріалу уроку. Поліпшити мову, збагатити її, а свою розповідь зробити більш цікавою для дітей допоможуть крилаті вислови та афоризми.

Урок географії – це один з тих уроків, які мають великі можливості для розкриття талантів дітей, пробудження інтересу до навчання і карта займає найважливіше місце в цьому процесі.

СЕМЕНЮК С.К., ВОЛКОВСЬКИЙ О.А.

ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗПОДІЛУ БІОРІЗНОМАНІТТЯ СТЕПІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Розораність земель Степової зони України перевищує 80 % (середній показник по Україні – 56 %). У Степу розміщені підприємства металургії, хімічної, гірничодобувної промисловості, площа гірничих розробок тут близько 12 тис. км². За останні 100 років втрачено більше 2/3 площі степів. Незначна частка степів, не більше 30 тис. га зберігається в природно-заповідному фонді. Решта - знаходяться на різних стадіях деградації і займають непридатні для оранки та випасання худоби місця. У Степу зростають близько 2000 видів рослин, що становить 40 % флори України. З них 103 види занесені до Червоної книги України, 52 види - до Європейського Червоного списку. Тваринний світ Степу, внаслідок антропогенного пресу, зазнав значно більших втрат, ніж рослинний. Повністю зникли великі тварини, в першу чергу копитні. До Червоної книги України занесені 193 види рідкісних і зникаючих степових видів тварин, що складає 63,5 % від загальної кількості тварин, що охороняються. Тому дуже актуальним на даний час стає необхідність аналізу змін біорізноманіття під впливом антропогенного чинника.

Дослідження особливостей структури і ведучих функціональних зв'язків у заповідних біогеоценозах степу, а також за різних режимів антропогенного втручання (пасовища, сіножаті, рілля) базується на застосуванні методу комплексних ординацій, який передбачає суміжне й одночасне вивчення режимів, систематизацію та кількісну оцінку головних зв'язків і співвідношень в екосистемах у просторі і часі.

На території України поширені п'ять типів степів за складом фітоценозів: 1) типові (справжні) степи; 2) лучні степи; 3) пустельні степи; 4) чагарникові степи; 5) напівсаванові степи [Лавренко, 1947].

Лучні степи в Україні поширені наступним чином:

Рівнинні лучні степи властиві лісостеповій зоні. До них належать мезотичний і ксеротичний варіанти лукоподібних степів [Клеопов, Лавренко, 1933]. Сучасні мізерні залишки цілинних лучних степів дуже мало відображають їх характер. Найбільш повно рослинність лучних степів представлена у заповіднику Михайлівська цілина. У ньому відомо 479 видів вищих рослин: степових— 171 вид, лучних — 114, водно-болотяних — 75, лісових — 59 і бур'янів — 60 видів. Кримські передгірні лучні степи займають смугу від Севастополя до Феодосії.

Типові степи характеризуються домінуванням евксерофільних та евриксерофільних степових видів. У складі їх травостоїв переважають дернинні злаки: ковила Лессінга (*Stipa lessingiana*), українська (*St. ucrainica*), Залеського (*St. zalesskii*). Часто трапляється ковила волосиста тирса (*St. capillata*), типчак (*Festuca sulcata*). Різновиди типових степів України утворюють дві смуги: а) різнотравно-типчакково-ковилових степів; б) типчакково-ковилових степів Різнотравно-типчакково-ковилові